

setkávat s panovníky a vládci. V Egyptě se Goldziher seznámil a vedl učené debaty s mnoha významnými muslimskými mysliteli své doby (např. Táhir al-Džazá'íri nebo Džamál ad-Dín al-Afghání) a přednášel na věhlasné instituci islámského vzdělávání, na káhirském al-Azharu. Beránek líčí tuto etapu Goldziherova života právem dosti detailně a zdůrazňuje mimořádný význam cesty (s. 40-52). Po návratu domů následují nešťastné roky. Goldziherovi se v Budapešti nedostalo náležitého akademického uznání a jeho život je poznačen i silicím se antisemitismem. Přesto – a přes četná pozvání z celého světa, aby přednášel na nejrůznějších univerzitách nebo na nich dokonce nastoupil jako profesor islamologie – zůstává věrný svému městu. Autor popisuje i tuto poslední a poněkud smutnou etapu Goldziherova života dobře a věrně (s. 52-66). Odvolává se přitom jak na Simonovu biografii a na Goldziherovy deníky, tak i na výpovědi jeho syna Károlye. Zde bych upozornil na – alespoň pro maďarského čtenáře – jednu poněkud matoucí maličkost: jméno tohoto Goldziherova mladšího syna autor skloňuje, jako by mělo být vysloveno po českém způsobu, přičemž se však jméno maďarsky vyslovuje jako „károj“ nebo spíš „károl“ a podle toho se i skloňuje, tedy například „Károlye“, a ne „Károlyho“. Jinak Beránek pracuje ve své knížce s maďarskými jmény a výrazy až obdivuhodně dobře a precizně. Tato přesnost a cit pro jazyk se odráží i v nejobsáhlejší části jeho publikace, a to v komentovaných překladech některých Goldziherových děl. Beránek tuto část své knihy začíná všeobecnými komentáři k jednotlivým textům (s. 67-108), kde vysvětluje kontext vzniku, přijetí i hodnocení daných textů, a tím i místo a význam Goldziherova díla na poli bádání o islámu. Právě tuto část knihy považuji za nejdůležitější a nejceněnější. Pak následují samotné překlady textů (s. 110-160). Beránkův výběr textů je dobrý a reprezentativní. Texty přeložil z německého vydání Goldziherova díla a překládá je kultivovaně, s použitím českého přepisu arabských a jiných islámských termínů. Jeho překlad je vybaven vysvětlivkami, které usnadňují celkové pochopení textu. Ve třetí části Beránek předkládá jak Goldziherovu bibliografii, tak i seznam děl napsaných

o něm. Knihu dobře ilustruje fotografická příloha věnovaná Goldziherovi a jeho rodině.

Beránek napsal důkladnou, dobře čitelnou, precizní a reprezentativní biografii klíčové postavy islamologie jakožto oboru. Jeho portrét Goldzihera nám ukazuje jak člověka v nesnadné době a s nelehkým osudem, tak i mimořádného vědce, který založil nový obor a výrazně přispěl k tomu, jak západní badatelé pohlížejí na islám i dnes. Na tomto přesném a věrném portrétu je cítit i obdiv a úcta autora ke Goldziherovi. Tento respekt a přízeň však v ničem nezmenšuje zásluhy Beránkovy biografie jakožto hodnotného příspěvku z oboru dějin islamologie.

ATTILA KOVÁCS

Martin C. Putna, Obrazy z kulturních dějin americké religiozity,

Praha: Vyšehrad 2010, 336 s.
ISBN 978-80-7429-007-7.

O významné roli náboženství v americké společnosti toho v českých médiích a intelektuálních debatách zaznělo v posledních letech poměrně dost. Případný český zájeme o hlubší studium americké religiozity však záhy zjistí, že až na pár studií či kapitol v knihách věnovaných především problematice náboženského fundamentalismu není v českém jazyce k dispozici příliš mnoho relevantních zdrojů, které by mu mohly pomoci lépe se zorientovat v tomto složitém, leč velmi pestrém a zajímavém fenoménu. Čestnou výjimkou je zcela jistě kniha *Obrazy z kulturních dějin americké religiozity* literárního historika a jednoho z nejbystřejších pozorovatelů poněkud amébních proměn současné společnosti, Martina C. Putny. Kdo by však od této knihy očekával nějaký analytický přehled přetékající fakty a daty, byl by zklamán. Autor totiž svoji knihu pojal zcela jinak – jako literární „road movie“, během které se čtenář seznámí

s rozmanitostí, mnohoznačností a plasticitou americké religiozity; pomocí četných aluzí a jakýchsi mikrosond mu autor nabízí i neméně zajímavou a hutnou porci vazeb mezi americkou religiozitou a četnými díly americké literární a filmové tvorby. V jistém smyslu tak Martin C. Putna navazuje na specifický literární žánr, u jehož počátků stojí slavné dílo Alexise de Tocqueville *Demokracie v Americe (De la démocratie en Amérique I-II, Paris: Fain 1835-1840; česky Demokracie v Americe, Praha: Lidové noviny 1992)* a v němž pokračovaly takové postavy jako Jean Baudrillard (*Amérique, Paris: Grasset 1986; česky Amerika, Praha: Dauphin 2000*) či Bernard-Hervé Lévy (*America Vertigo, Paris: Grasset & Fasquelle 2006; česky Americká závrať, Brno: Host: 2006*).

Putnův literární bedekr po různých tvářích americké religiozity vznikal díky ročnímu studijnímu pobytu, který autor absolvoval v roce 2008 a během kterého navštívil celou řadu míst spojených s různými proudy americké religiozity a konzultoval s řadou akademiků, stejně jako s množstvím „obyčejných věřících“. Výsledkem je čtivý, poutavý a barvitý text, který si klade za cíl ukázat, že americké náboženství nejsou jen „bibličtí fundamentalisté; apokalypticky hysteričtí a přitom obchodně zdatní televangelisté; jehovisté; mormoni; scientologové; moonisté a všelici jiní exotičtí sektáři; politické dovolávající se Pánaboha na každém kroku; bankovky ozdobené „In God We Trust“; děti otrávené z povinné „nedělní školy“; demonstrace náboženských aktivistů proti potratům, proti registrovanému partnerství či proti výuce darwinismu; nebo třeba novopohani a čarodějnice z New Age“ (s. 11), ale i to, že vedle těchto viditelných a mediálně velmi vědeckých témat a obrazů patří k americké religiozitě „to, co je méně efektivní a méně extrémní [a] zůstává mimo masovou a populární pozornost, třebaže je mnohdy hlubší a složitější – anebo právě proto, že je to hlubší a složitější“ (s. 12).

Recenzovaná literární „road movie“ se skládá z osmnácti obrazů, jak je nazývá autor, majících charakter jakýchsi kulturně-náboženských zastavení a pokrývajících široké spektrum různých tváří americké religiozity, počínaje puritanismem a jeho dědic-

tvím (Obraz I), různými podobami „amerického katolicismu“ (Obrazy II, VII a XVI) či indiánskou spiritualitou (Obraz XV) a konče například v Evropě poněkud upozaďovaným dědictvím amerického osvícenství (Obraz XI) a málo doceněným odkazem amerického transcendentalismu (Obraz XIII). Nechybí ale ani pasáže věnované křesťanskému fundamentalismu (Obrazy VI a XVIII), tzv. černému či černošskému náboženství (*black religion*, Obraz VIII), mormonům (Obraz XII) či různým podobám těžko uchopitelného fenoménu New Age (Obrazy V a XVII).

Struktura všech obrazů/zastavení je stejná. Čtenář se nejprve seznámí s klíčovými událostmi, postavami a problémy, které autor většinou zpracovává formou příběhu spojeného s konkrétní událostí – příjezd otců poutníků v roce 1620, salemský proces z roku 1692, založení první židovské kongregace na území britských kolonií v severní Americe v roce 1656 a podobně – aby se posléze mohl vnořit do širokého pole vlivu a různých zpracování, kterých se daná náboženská tradice či myšlenka dočkala v literatuře, výtvarném umění či filmu. Díky tomu si případný čtenář může nejen lépe osahat již několikrát zmiňovanou různorodost americké religiozity, ale především si uvědomit úzkou provázanost náboženství, americké společnosti, politiky a onoho poněkud ořepaného, byt pro mnohé stále magického a přitažlivého amerického způsobu života („*American way of life*“).

Recenzovaná kniha Martina C. Putny patří nejen k jeho nejlepším textům, ale i k tomu typu publikací, které inspirativně uvádějí do širokého a komplikovaného fenoménu amerického náboženství. A to i přesto, že některá témata byla poněkud opomenuta (muslimové) či jen letmo zmíněna (hinduismus, čínská a japonská náboženství).

DAVID VÁCLAVÍK